

بایسته‌های حقوق کار

تألیف:

دکتر داود فاسمی

استادیار حقوق دانشگاه شمال

سجاد سلیمانی

مدرس دانشگاه

نشر شمال پارس

مجلس شورای اسلامی
و نهادهای وابسته

سرشناسه: قاسمی، داود، ۱۳۵۱-

عنوان قراردادی: ایران. قوانین و احکام

عنوان و نام پدیدآور: بایسته‌های حقوق کار / داود قاسمی، سجاد سلیمانی.

مشخصات نشر: امل: موسسه فرهنگی شمال، نشر شمال پایدار، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۲۰۵ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۴۸-۱۹-۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: واژه‌نامه.

موضوع: کار -- قوانین و مقررات -- ایران

موضوع: Labor laws and legislation -- Iran

شناسه افزوده: سلیمانی، سجاد، ۱۳۶۲-

ر. بندی کتبه: ۱۳۹۵ ب ۲ ق/ ۱۲۷۰ KMH

ر. ه. بندی: ۳۴۴/۵۵۰۱

شمار کتابخانه‌سی لی: ۴۴۴۹۲۴۷

انتشارات شمال پایدار

حق چاپ برای مؤلفان اثر محفوظ است.

مرکز پخش: آمل

انتشارات شمال پایدار

۰۱۱-۴۴۲۲۳۵۳

۰۱۱-۴۴۲۲۷۹۰

۰۹۳۷۴۵۸۴۴۱۰

صندوق پستی: ۱۳۴

www.shomal-paydar.ir

بایسته‌های حقوق کار

مؤلفان: دکت. داود قاسمی، سجاد سلیمانی

ناشر: انتشارات شمال پایدار

چاپ و صحافی: چاپ جلوه‌شده

صفحه‌آرایی: کتیب

طرح جلد: میثم حسینی (طرح خاص)

نوبت چاپ: نخست - ۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۴۸-۱۹-۸

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

سخن دانشگاه

بی‌گمان مهمترین هدف هر دانشگاه، تولید و ارتقای علم در پاسخ به بخشی از نیازهای روزافزون جامعه، به ویژه جامعه‌ی علمی- دانشگاهی کشور است و بنابراین ضرورت دارد همزمان با تولید علم، به انتقال و گسترش آن نیز از راه تدوین منابع علمی به‌روز و کارآمد عنایت ویژه داشته باشد. دانشگاه شمال نیز از آغاز بنیانگذاری‌اش چنین هدف مهمی را همواره سرلوحه‌ی برنامه‌های خود قرار داده است؛ بر این اساس، حوزه-ی معاونت پژوهشی این دانشگاه، با همکاری شورای کتاب و اعضای محترم هیأت علمی، نگاهی جدی با چشم‌اندازی روشن، به چاپ و انتشار کتاب‌های دانشگاهی انداخته است. در این راستا، دست‌بایسته‌های حقوق کار از سوی جناب دکتر داود قاسمی، عضو محترم هیأت علمی، رشته حقوق و همکار محترم ایشان، آقای سجاد سلیمانی، به عنوان منبع درسی برای دانش‌جویان این رشته و دیگر رشته‌های مرتبط، تألیف گردیده است. امید است که مستافان و رندگان راه علم و معرفت، خاصه دانش‌جویان حقوق، بهره‌های علمی لازم را از این اثر اجمند ببرند.

حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه شمال

پایان ۱۳۹۵

فهرست

عنوان

صفحه

دیبانه

بخش اول: مفاهیم و تعاریف

بند یکم - مفهوم کار	۱۵
بند دوم - تعاریف و موضوع حقوق کار	۱۸
بند سوم - ویژگی‌های حقوق کار	۲۰
الف) حمایتی بودن	۲۰
ب) امری بودن	۲۰
پ) انعطاف‌پذیری و چندگونگی مقاصد	۲۱
ت) تقابل جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی	۲۳
ث) جوانی، پویایی و گسترش‌یابندگی	۲۳
ج) سه‌جانبه بودن	۲۴
بند چهارم - اهمیت حقوق کار	۲۵
الف) نقش حقوق کار در صلح اجتماعی	۲۵
ب) نقش حقوق کار در توسعه اقتصادی	۲۶
پ) نقش حقوق کار در مسایل سیاسی	۲۷
بند پنجم - جایگاه حقوق کار در علم حقوق	۲۸

بخش دوم: زمینه‌های شکل‌گیری حقوق کار

بند یکم - زمینه‌های تاریخی	۳۱
الف) پیش از انقلاب صنعتی	۳۱
۱. نظام برده‌داری	۳۲

۳۲	۲. نظام فنوداليسم
۳۳	۳. نظام صنفی
۳۴	ب) پس از انقلاب صنعتی
۳۵	۱. بروز بیکاری
۳۵	۲. آلودگی محیط زیست
۳۶	۳. افزایش ساعات کار
۳۶	۴. استفاده از نیروی کار زنان و کودکان
۳۶	بند دوم: زنده‌هاى فکری
۳۶	الف) اندیشه فردگرای
۳۷	ب) اندیشه جامعه‌دایه
۴۱	بند سوم- نخستین مقررات کار
۴۲	بند چهارم- شکل‌گیری حقوق کار در ایران
۴۲	الف) دوران باستان
۴۶	ب) از مشروطه تا شهریور ۱۳۲۰
۵۱	پ) از شهریور ۱۳۲۰ تا انقلاب اسلامی
۵۱	۱. قانون کار ۱۳۲۵
۵۱	۲. قانون کار ۱۳۲۸
۵۲	۳. قانون کار ۱۳۳۷
۵۴	۴. قانون کار کشاورزی ۱۳۵۳
۵۴	ت) از انقلاب اسلامی تا کنون

گفتار سوم: منابع حقوق کار

۶۱	بند یکم- منابع داخلی
۶۱	الف) قانون اساسی
۶۲	ب) قانون عادی
۶۴	پ) آیین‌نامه

ت) رویه قضایی	۶۵
ث) عرف شغلی	۶۵
ج) پیمان‌های دسته‌جمعی	۶۶
بند دوم - منابع خارجی	۶۷
الف) مصوبات سازمان بین‌المللی کار	۶۷
۱. مقاوله‌نامه	۷۰
۲. توصیه‌نامه	۷۱
ب) دیگر اسناد بین‌المللی	۷۱

گفتار چهارم: ۱. کار - رابطه کار

بند یکم - کارگر	۷۵
الف) مفهوم کارگر	۷۵
ب) تمایز کارگر از اجیر	۷۹
پ) تمایز کارگر از پیمانکار	۸۰
ت) استثنای شمول مفهوم کارگر	۸۱
۱. کارمندان دولت و مشمولان قوانین خاص اسناد	۸۲
۲. کارگران کارگاه‌های خانوادگی	۸۳
۳. دیگر استنهاها	۸۴
ث) تعهدات کارگر در مقابل کارفرما	۸۵
۱. اجرای شخصی کار	۸۵
۲. اطاعت از دستورهای کارفرما	۸۵
۳. رعایت دقت در کار	۸۶
۴. رعایت مقررات انضباطی کارگاه	۸۶
بند دوم - کارفرما	۸۷
الف) مفهوم کارفرما	۸۷
ب) رابطه کارفرما با مدیران کارگاه	۸۹

- ۹۰ (ب) رابطه کارفرما با پیمانکار
- ۹۱ بند سوم - کارگاه
- ۹۳ بند چهارم - کارآموز

گفتار پنجم: تشکله‌ها و نهاده‌ها

- ۹۷ بند یکم - تشکله‌های صنفی
- ۹۷ الف) اتحادیه کارگری
- ۱۰۰ ب) کانون کارآزمایی
- ۱۰۱ بند دوم - شورای عالی
- ۱۰۱ الف) شورای عالی کار
- ۱۰۱ ب) شورای عالی حفاظت فیزی و بهداشت کار

گفتار ششم: قرارداد کار

- ۱۰۵ بند یکم - ماهیت قرارداد کار
- ۱۰۸ بند دوم - انواع قرارداد کار
- ۱۰۹ الف) قرارداد کار دائمی
- ۱۰۹ ب) قرارداد کار مدت موقت
- ۱۱۱ ب) قرارداد کار معین
- ۱۱۱ بند سوم - شرایط قرارداد کار
- ۱۱۱ الف) شرایط ماهوی
- ۱۱۲ ب) شرایط شکلی
- ۱۱۳ بند چهارم - تعلیق قرارداد کار
- ۱۱۳ الف) تعریف تعلیق
- ۱۱۴ ب) عوامل تعلیق
- ۱۱۴ ۱. ناشی از وضعیت کارگر
- ۱۱۷ ۲. ناشی از وضعیت کارگاه
- ۱۱۸ ۳. ناشی از توافق کارگر و کارفرما؛ مرخصی بدون حقوق

۱۱۹	ب) وضعیت قرارداد کار پس از تعلیق.....
۱۱۹	بند پنجم - خاتمه قرارداد کار.....
۱۱۰	الف) عوامل خارج از اراده طرفین.....
۱۲۰	۱. بازنشستگی.....
۱۲۰	۲. از کارافتادگی کلی کارگر.....
۱۲۰	۳. فوت.....
۱۲۱	۴. پایان مدت و پایان کار.....
۱۲۲	ب) عوامل ناشی از اراده طرفین.....
۱۲۲	۱. استعفاء کارگر.....
۱۲۲	۲. اخراج کارگر.....
۱۲۳	۳. اقاله.....
۱۲۴	بند ششم - مزایای پایان کار کارگر.....

گفتار هفتم: شرایط کار

۱۲۷	بند یکم - شرایط کار.....
۱۲۷	الف) حق السعی.....
۱۳۱	ب) دیگر مزایا.....
۱۳۲	بند دوم - مدت کار.....
۱۳۳	الف) تعریف ساعت کار.....
۱۳۴	ب) میزان ساعات کار.....
۱۳۵	بند سوم - بیمه کارگران.....
۱۳۵	الف) حق بیمه، میزان و نحوه پرداخت آن.....
۱۳۵	ب) ضمانت اجرای موضوع بیمه کارگران.....
۱۳۵	۱. ضمانت اجرای کیفری.....
۱۳۶	۲. ضمانت اجرای مقرر در نظام تأمین اجتماعی.....

گفتار هشتم: حل و فصل اختلافات کارگر و کارفرما

- بند یکم- سلسله مراتب و ترکیب اعضای مراجع حل اختلاف ۱۳۷
- بند دوم- حدود صلاحیت مراجع حل اختلاف ۱۳۸
- بند سوم- آیین رسیدگی در مراجع حل اختلاف ۱۳۹

پیوست

- قانون کار جمهوری اسلامی ایران ۱۴۴
- کتایشناسی ۱۹۸
۱. منبع فارسی ۱۹۸
۲. منابع عربی ۲۰۴
۳. منابع انگلیسی ۲۰۴

دیباچه

حقوق کار ایران با مشکلات و معضلات بسیاری دست به گریبان است. ایرادها و شکاف‌های آشکار قانون کار از یک سو و تفسیر و اجرای نادرست همین قانون پرایراد نیم‌بند از سوی دیگر، وضع را به جایی رسانده که می‌شود به سادگی ادعا کرد حقوق کار ایران از مهمترین ویژگی این رشته یعنی حمایت از کارگر، بهره و نشانی بسیار اندک و نا-یر دارد. کارگران از قراردادهای کار موقت و نبود امنیت شغلی و دستمزد پایین و سوءاستفاده‌های رنگ به رنگ و روز به روز صاحبان سرمایه و ابزار تولید ناله‌ها دارند اما قانونگذاران و استاندردکاران تنظیم روابط و ضوابط کار در سطوح مختلف دولت با توسل به مشکلات، انان اقتصادی یا شاید با پروا از ایرادات شرعی فقهای شورای نگهبان اقدامی تأثیرگذار در راستای بهبود این وضعیت رنج‌آور کارگران نمی‌کنند. کارگران انبوه‌ترین و گسترده‌ترین جامعه‌اند و در تمام لایه‌های اجتماعی حضور دارند؛ بنابراین، مسایل و مصایب آنها با واسطه سرتاسر جامعه را تحت تأثیر خود قرار خواهد داد. تصور ش چندان سخت و دشوار نیست که از رهگذر بی‌توجهی‌های دولت و کارفرمایان نسبت به کارگران چه آسیب‌های اجتماعی جبران‌ناپذیری بر لایه لایه‌ی جامعه وارد خواهد شد و زمینه زایش انواع ناهنجاری‌ها و بزهکاری‌های مخرب و مهلک فراهم خواهد آمد.

باری، بخشی از مشکلات روابط کار در ایران ناشی از عدم درک درست ماهیت و رسالت حقوق کار و نقش به سزای آن در پیشبرد اهداف اجتماعی و اقتصادی جامعه است. بر این اساس، در این کتاب تلاش شده است تا به زبانی ساده و روان و با پرهیز از درازگویی‌های مُخل و مزاحم، رسالت تاریخی و فلسفه وجودی حقوق کار همراه با اصلی‌ترین اصطلاحات، موضوعات و مقررات این رشته چنان تبیین شود که هم دانشجویان حقوق از آن بهره‌ی علمی لازم بجویند و هم کارگران و کارفرمایان و دست-اندرکاران به حقوق و تکالیف خود آشنا شوند و از آن بیشتر، پی به حساسیت و اهمیت ابعاد گوناگون مسایل کار ببرند.

طبیعی است که همچون هر اثر علمی دیگر، این اثر نیز خالی از ایراد و نقص و کمبود نباشد، به ویژه آن که برای رعایت اصل ایجاز و پرهیز از درازگویی، برخی موضوعات را که از دیدگاه ما کم‌اهمیت‌تر می‌آمد عجلتاً حذف کرده‌ایم و به مجال و فرصتی دیگر سپرده‌ایم. امید است که فرهیختگان و صاحب‌نظران حقوقی کشور، ما را از بیان نظرات سازنده خود برای اصلاح و بهبود هرچه بیشتر این اثر محروم نسازند.

در پایان، بر خود فرض می‌دانم از تمام کسانی که در راستای انتشار این اثر حقوقی به یاری‌مان شتافتند، از حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه شمال، از زحمت‌کشان انتشارات شمال پایدار، نیز از دو همکار همراه، جناب دکتر سید هادی پژومان و خاصه، جناب دکتر سید حسن حسینی مقدم که صبورانه این اثر را مطالعه فرمودند و نظرات بسیار سازنده‌ای در راستای بهبود آن ارائه نمودند، سپاسگزاری و قدردانی خالصانه به عمل آورم. پیروزی و بهروزی و زون‌یک‌تک این گرامی یاران و همراهان را از درگاه خداوند دانا و توانا آرزو دارم.

داوود [کیا] قاسمی

آمل، مهرماه ۱۳۹۵